

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0-2242-5900 ต่อ 5761

เรื่อง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการแรงงานในประเทศไทย

ผู้เรียบเรียง นายคณาธิป ไกยชน วิทยากรชำนาญการ
กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ

ออกอากาศ มิถุนายน 2567

แรงงานถือว่ามีผลสำคัญในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ และเป็นทุนมนุษย์ที่สามารถพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้นได้ เนื่องจากผู้ใช้แรงงานเป็นประชากรในวัยทำงานที่สามารถทำงานได้โดยใช้กำลังกายและความคิดที่มีหลายระดับความรู้ ความสามารถ อันเป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาค โดยข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2566 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรวัยแรงงานหรืออายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 58.92 ล้านคน พบว่ามีผู้อยู่ในกำลังแรงงานคิดเป็นร้อยละ 68.65 สะท้อนถึงอุปทานแรงงานของประเทศไทยซึ่งประกอบด้วยประชากรที่มีงานทำหรือกำลังหางานทำในประเทศ จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ การบริหารจัดการด้านแรงงานดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในระดับชาติและเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในระดับสากล โดยปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายด้านการแรงงานหลายฉบับ โดยสามารถแบ่งเป็นหมวดหมู่สำคัญได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มการคุ้มครองแรงงานในลักษณะปัจเจกบุคคล โดยกฎหมายในกลุ่มนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อส่งเสริมให้ประชากรมีงานทำภายใต้เงื่อนไขการจ้างงานที่เป็นธรรม และเคารพในสิทธิแรงงานพื้นฐานตามหลักการสากล ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 เป็นกฎหมายที่เน้นเรื่องการควบคุมการประกอบธุรกิจจัดหางานของเอกชน เป็นการจัดหางานให้คนหางานทำในประเทศและต่างประเทศ 2) พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงาน ทั้งการกำหนดอัตราและการจ่ายค่าตอบแทนการทำงาน การจัดสวัสดิการแรงงาน การจ่ายค่าชดเชย ฯลฯ 3) พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการและแนวทางที่จะทำให้ได้มาซึ่งผู้ที่จะฝึกฝีมือแรงงานทั้งเพื่อเข้าทำงาน เปลี่ยนงาน เพิ่มความเชี่ยวชาญ และการทดสอบเพื่อวัดความรู้ฝีมือแรงงาน และ 4) พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 เป็นกฎหมายที่กำหนดกลไกเพื่อก่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ใช้แรงงานที่เข้ามาทำงานในสถานประกอบการนั้น ๆ

2. กลุ่มการคุ้มครองแรงงานในลักษณะของการแรงงานสัมพันธ์และการระงับข้อพิพาทแรงงาน โดยกฎหมายในกลุ่มนี้มีเนื้อหาเน้นการเจรจาต่อรองเพื่อสันติสุขในสังคมแรงงาน และวิธีการระงับข้อพิพาทแรงงานด้วยกระบวนการและรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 เป็นกฎหมายที่กำหนดเงื่อนไขและกระบวนการที่จะทำให้ “ฝ่ายนายจ้าง” และ “ฝ่ายลูกจ้าง” ได้มีโอกาสรวมกลุ่มทางแรงงานและเข้าเจรจาต่อรองเพื่อให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสภาพการจ้างงานที่สอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย และ 2) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมาย

เกี่ยวกับการกำหนดกรอบอำนาจหน้าที่และกระบวนการวิธีพิจารณาคดีแรงงานของศาลแรงงาน ซึ่งถือเป็นองค์กรหลักที่ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาคดีและระงับข้อพิพาทแรงงาน

3. กลุ่มความมั่นคงทางสังคม โดยกฎหมายในกลุ่มนี้มีเนื้อหามุ่งเน้นกำหนดสิทธิประโยชน์ทดแทนเพื่อเยียวยาและบรรเทาความเสียหายอันเกิดจากภัยทางสังคม ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 เป็นกฎหมายมุ่งกำหนดสิทธิประโยชน์เพื่อเยียวยาความเสียหายทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นได้ใน 7 รูปแบบ คือ การเจ็บป่วย การทุพพลภาพ การตาย การคลอดบุตร การชราภาพ การสงเคราะห์บุตร และการว่างงาน และ 2) พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่โดยเด็ดขาดของนายจ้างที่จะต้องจ่ายเงินทดแทนให้กับลูกจ้างและผู้ที่ถูกกฎหมายกำหนด ให้เป็นผู้มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อลูกจ้างได้รับภัยอันตราย เจ็บป่วย ตายหรือสูญหายอันเนื่องมาจากการทำงานให้แก่นายจ้าง

4. กลุ่มการคุ้มครองแรงงานพิเศษสำหรับการใช้แรงงานเอกชนบางประเภท โดยกฎหมายในกลุ่มนี้มุ่งกำหนดเงื่อนไขการคุ้มครองสิทธิแรงงานให้กับคนทำงานในบางอาชีพที่มีบริบทเฉพาะ เพื่อให้กฎหมายคุ้มครองแรงงานมีความสอดคล้องกับสภาพการทำงานและลักษณะงานที่แท้จริง ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของผู้รับงานไปทำที่บ้าน ทั้งเรื่องเวลาทำงาน การจ่ายค่าตอบแทน ความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อให้การจ้างงานเป็นไปอย่างเสมอภาคและไม่มีการเลือกปฏิบัติ 2) พระราชบัญญัติแรงงานทางทะเล พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยได้รับอิทธิพลและแนวคิดมาจากอนุสัญญาว่าด้วยแรงงานทางทะเล พ.ศ. 2549 (Maritime Labour Convention 2006) ซึ่งกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานที่ทำงานบนเรือ 3) พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายที่กำหนดให้คนต่างด้าวที่จะทำงานได้จะต้องได้รับอนุญาต โดยจะต้องทำงานตามลักษณะงานและพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น และ 4) พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในงานประมง พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่พัฒนามาจากกฎกระทรวงแรงงานว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานประมงทางทะเล โดยกำหนดให้เจ้าของเรือและแรงงานต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ขั้นต่ำในการทำงาน ที่พัก อาหาร ความปลอดภัย สุวีถีการ ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

5. กลุ่มการคุ้มครองบุคลากรของรัฐ โดยกฎหมายในกลุ่มนี้มุ่งคุ้มครองสิทธิแรงงานให้กับบุคลากรภาครัฐที่มี “ประโยชน์สาธารณะ” เป็นตัวแปรสำคัญ ทำให้การคุ้มครองสิทธิแรงงานบางเรื่องอาจถูกจำกัดตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ ได้แก่ พระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่คล้ายกับกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ แต่มีรายละเอียดบางเรื่องที่แตกต่างกัน เช่น ระยะเวลาในการยื่นเรื่องดำเนินกระบวนการในการแจ้งข้อเรียกร้อง การกำหนดห้ามนัดหยุดงานและปิดงานในภาครัฐวิสาหกิจ ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 6 จ้างแรงงาน ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยมีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายว่ามีสิทธิ หน้าที่ และมีความรับผิดชอบต่อกันอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการแรงงานของประเทศไทยส่วนใหญ่มีสาระสำคัญและโครงสร้างของกฎหมายที่มีหลักการคล้ายกัน อาทิ มีเนื้อหาสาระที่มุ่งหมายให้การคุ้มครองหรือบริหารจัดการด้านแรงงานในเรื่องนั้น ๆ มีคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่กำหนดหรือขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ มีกลไกหรือวิธีปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย มีกองทุนเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมหรือคุ้มครองแรงงาน รวมถึงสภาพบังคับและบทลงโทษในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการการแรงงาน วุฒิสภา. (2566). รายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการ
แรงงาน: การจัดทำประมวลกฎหมายแรงงาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ประวัติความเป็นมา “วันแรงงานแห่งชาติ” 1 พ.ค. มีความสำคัญอย่างไร. (2566). สืบค้น 20 พฤษภาคม
 2567 จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/calendar/1832869>
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จ้างแรงงาน. (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 พฤษภาคม 2567 จาก
<https://www.law.cmu.ac.th/law2011/journal/e1576547796.pdf>
- ศุภศิษย์ ทวีแจ่มทรัพย์, วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์, และ นิภูธเมษ ภิรมย์พานิช. (2564). บทบาทและหน้าที่ของ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้านการแรงงานภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการ
 สภาผู้แทนราษฎร.
- ศุภศิษย์ ทวีแจ่มทรัพย์, และ วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์. (2561). การพัฒนาและปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมาย
แรงงานไทยให้สอดคล้องกับหลักการสากลและแนวทางปฏิรูปประเทศ. กรุงเทพฯ: สถาบัน
 พระปกเกล้า.
- สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, กองเศรษฐกิจการแรงงาน. (2566). **สถานการณ์ด้านแรงงาน รายปี 2566.**
 สืบค้น 20 พฤษภาคม 2567 จาก [https://www.mhesi.go.th/images/THANWARAT/เอกสาร
 เผยแพร่ภายนอก/สถานการณ์แรงงาน-รายปี-2566.pdf](https://www.mhesi.go.th/images/THANWARAT/เอกสารเผยแพร่ภายนอก/สถานการณ์แรงงาน-รายปี-2566.pdf)